
SADRŽAJ

PREDGOVOR	1
I PREGLED RAZVOJA BRODOVA I BRODARSTVA	3
1. Istorijski razvoj brodova i brodarstva	3
1.1. Prvi pokušaji brodarenja.....	3
1.2. Razvitak brodogradnje i brodarenja.....	7
1.2.1. Doba brodova na ručni pogon – vesla	7
1.2.2. Doba brodova s pogonom na jedra.....	9
1.2.3. Doba brodova na mehanički pogon.....	13
1.3. Pregled izgrađenih brodova XIX i XX veka.....	20
2. Opšte karakteristike savremenih brodova i brodarstva.....	27
II TEORIJA BRODA	29
3. Brodski kompleks	29
3.1. Pojam o brodskom kompleksu	29
3.2. Osnovne veličine koje karakterišu brodski kompleks	30
3.2.1. Sopstvena masa broda, D_o (t).....	30
3.2.2. Deplasman, D_m (t).....	30
3.2.3. Istisnina, V (m ³).....	31
3.2.4. Nosivost, Q (t).....	32
3.2.5. Prostornost	32
3.3. Glavne grupe masa na brodu.....	33
4. Geometrija broda	34
4.1. Glavne brodske dimenzije	34
4.1.1. Dužina broda	36
4.1.2. Širina broda	36
4.1.3. Gaženje broda	37
4.1.4. Visina broda	38
4.1.5. Visina slobodnog boka.....	38
4.2. Brodske linije	39
4.2.1. Vodne linije.....	40
4.2.2. Linije rebara	40

4.2.3. Vertikale.....	41
4.2.4. Dijagonale.....	41
4.3. Koeficijenti punoće broskog trupa	43
4.3.1. Koeficijent punoće vodnih linija (α).....	43
4.3.2. Koeficijent punoće glavnog rebra (β)	44
4.3.3. Koeficijent punoće istisnine broskog trupa (δ).....	45
4.3.4. Koeficijent punoće broskog trupa (φ).....	45
4.3.5. Primena koeficijenata punoće	46
4.3.5.1. Primer proračuna osnovnih veličina broskog kompleksa primenom koeficijenta punoće istisnine	46
5. Osnovne tehničko-eksploatacione osobenosti savremenog broda	47
6. Plovnost	48
7. Stabilitet broda	49
7.1. Opšti pojmovi.....	49
7.2. Statički stabilitet.....	51
7.2.1. Poprečni stabilitet	51
7.2.1.1. Izračunavanje momenta statičkog stabiliteta	53
7.2.1.2. Opšti uslovi stabiliteta broda (uslovi plovnosti)	54
7.2.1.3. Podela statičkog stabiliteta	56
7.2.1.3.1. Stabilitet oblika (forme).....	57
7.2.1.3.2. Stabilitet težine	58
7.2.1.4. Kriva stabiliteta (Rid-ov dijagram).....	58
7.2.1.5. Uticaj premeštanja tereta po visini na stabilitet	60
7.2.1.6. Uticaj premeštanja tereta po širini na stabilitet.....	61
7.2.1.7. Uticaj utovara i istovara tereta na stabilitet	63
7.2.1.7.1. Uticaj utovara tereta na stabilitet	63
7.2.1.7.1.1. Utovar tereta na palubu.....	65
7.2.1.7.1.2. Utovar tereta na dno broda.....	66
7.2.1.7.1.3. Utovar tereta u težište sloja dodatne istisnine	67
7.2.1.7.2. Uticaj istovara tereta na stabilitet.....	67
7.2.1.7.2.1. Istovar tereta sa palube	68
7.2.1.7.2.2. Istovar tereta sa dna broda	70
7.2.1.7.2.3. Istovar tereta iz težišta sloja dodatne istisnine.....	71
7.2.1.8. Uticaj dejstva bočnog vetra na stabilitet	71
7.2.1.9. Uticaj delovanja centrifugalne sile na stabilitet.....	73
7.2.2. Uzdužni stabilitet.....	75
7.2.2.1. Pretega broda	77
7.2.3. Slobodne površine i njihov uticaj na stabilitet	79
7.3. Dinamički stabilitet	83

III	BRODSKE KONSTRUKCIJE	87
8.	Konstrukcija broskog trupa.....	87
8.1.	Glavni elementi kostura broskog trupa.....	89
8.2.	Elementi oplate broskog trupa.....	91
8.3.	Materijali za gradnju brodova	92
8.3.1.	Materijal za gradnju broskog trupa i nadgrađe broda.....	92
8.3.2.	Materijal za ugradnju	93
8.3.3.	Osobnosti pojedinih brodograđevinskih materijala	93
8.4.	Načini spajanja elemenata brodske konstrukcije	94
8.4.1.	Zakivanje.....	95
8.4.2.	Zavarivanje.....	100
8.4.3.	Upoređenje zakovane i zavarene brodske konstrukcije.....	107
9.	Osnovni pojmovi o čvrstoći broskog trupa.....	108
9.1.	Poprečna čvrstoća broskog trupa.....	108
9.2.	Uzdužna čvrstoća broskog trupa.....	109
9.3.	Lokalna čvrstoća broskog trupa.....	110
10.	Sistemi gradnje brodova	111
IV	BRODSKI POGONSKI UREĐAJI	115
11.	Opšta razmatranja o brodskim pogonskim postrojenjima	115
11.1.	Glavni brodski pogonski uređaji.....	115
11.2.	Brodski pogonska goriva	117
12.	Brodski parni pogon.....	119
12.1.	Brodski parni kotlovi.....	120
12.1.1.	Cilindrični brodski parni kotlovi	121
12.1.2.	Kotlovi sa vodogrejnim cevima	121
12.1.3.	Toplotni bilans parnog kotla	124
12.2.	Brodski parne klipne mašine.....	126
12.2.1.	Osobnosti brodskih parnih klipnih mašina	129
12.2.2.	Koeficijent korisnog dejstva parne klipne mašine.....	130
12.2.3.	Određivanje snage parne klipne mašine	135
12.2.4.	Povećanje snage i ekonomičnosti parne klipne mašine.....	138
12.2.5.	Toplotni bilans broskog parnog pogonskog postrojenja.....	139
12.3.	Brodski parne turbine.....	140
12.3.1.	Aksijalne parne turbine	141
12.3.1.1.	Akcione parne turbine	141
12.3.1.1.1.	Akcione jednostepene parne turbine.....	143
12.3.1.1.2.	Akcione parne turbine sa stepenima brzina.....	143
12.3.1.1.3.	Akcione parne turbine sa stepenima pritisaka.....	145
12.3.1.1.4.	Kombinovane akcione parne turbine	147

12.3.1.2. Reakcione parne turbine	147
12.3.1.3. Kombinovane akciono-reakcione parne turbine	149
12.3.2. Radijalne parne turbine	150
12.3.3. Osobnosti brodskih parnih turbina	151
12.3.4. Koeficijent korisnog dejstva parne turbine.....	152
12.3.5. Toplotni bilans parnog turbinskog pogonskog postrojenja	153
12.3.6. Poređenje osobnosti parnih turbina i parnih klipnih mašina.....	154
13. Reduktori	155
13.1. Mehanički reduktor	155
13.2. Hidro-mehanički reduktor	157
13.3. Električni reduktor.....	158
14. Motori s unutrašnjim sagorevanjem	159
14.1. Klasifikacija motora s unutrašnjim sagorevanjem.....	159
14.1.1. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema radnom ciklusu	160
14.1.2. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema načinu obrazovanja smeše goriva	163
14.1.3. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema načinu paljenja smeše goriva i vazduha	164
14.1.4. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem po vrsti goriva koje koristi	164
14.1.5. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema brzini kretanja klipa u cilindru	164
14.1.6. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema minutnom broju obrtaja vratila.....	165
14.1.7. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema broj cilindara	165
14.1.8. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema rasporedu i položaju cilindara	165
14.1.9. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema konstrukciji.....	166
14.1.10. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema načinu dejstva.....	166
14.1.11. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema načinu punjenja	167
14.1.12. Podela motora s unutrašnjim sagorevanjem prema mogućnostima promene smjera okretanja pogonskog vratila.....	167
14.2. Step en kompresije	168
14.3. Koeficijenti korisnog dejstva.....	169
14.4. Određivanje snage klipnih motora s unutrašnjim sagorevanjem	173
14.5. Karburatorski motori s unutrašnjim sagorevanjem.....	176
14.6. Brodski dizel motori.....	177
14.6.1. Upoređenje dvotaktnih i četvorotaktnih brodskih dizel motora .	182
14.6.2. Toplotni bilans dizel motora	182

14.6.3. Povećanje snage dizel motora	185
14.6.4. Upoređenje dizel motora i parne klipne mašine	187
15. Gasne turbine	188
16. Električni pogon	192

V OTPORI BRODA..... 195

17. Opšta razmatranja o otporima broda.....	195
17.1. Osnovni pojmovi o otporu sredine pri kretanju brodova	195
17.2. Značaj poznavanja veličine otpora sredine pri kretanju broda	196
17.3. Priroda otpora	197
17.3.1. Hidrodinamičke pojave pri kretanju broda (pojmovi: otpor trenja i ostali otpor)	197
17.3.2. Najpovoljniji oblici tela u pogledu otpora	200
18. Određivanje otpora pri plovidbi brodova.....	202
18.1. Dinamometrijsko ispitivanje izgrađenih brodova na plovnom putu	202
18.2. Dinamometrijsko ispitivanje modela u istraživačkim bazenima	203
18.2.1. Zakoni sličnosti Viliijama Fruda	205
18.2.1.1. Računski primer izračunavanja korespodentne (odgovarajuće) brzine	206
18.2.2. Postupak modelskih ispitivanja otpora broda i preračunavanje dobijenih rezultata.....	207
18.3. Računske metode za izračunavanje otpora broda	208
18.3.1. Otpor trenja	208
18.3.2. Ostali otpor	210
18.3.3. Određivanje okvašene površine broskog trupa.....	210
18.3.4. Računski primer proračunavanja otpora broda.....	213
18.4. Određivanje otpora vazduha	217
18.5. Otpor usled pada vodotoka	217
19. Uticaj ograničenih razmera (dimenzija) plovnog puta na povećanje otpora	219
19.1. Plovni put ograničene dubine i dovoljne širine (tzv. "plitka voda")	219
19.2. Plovni put ograničene dubine i širine (kanal)	220
20. Otpori pri kretanju brodskih povorki i sastava	222
20.1. Određivanje koeficijenta sastava (K_{sast}) za razna izvezivanja sastava povorki tegljenih teretnjaka	222
20.2. Određivanje koeficijenta sastava (K_{sast}) za razne sastave potiskivanih teretnjaka	226

VI PROPULZIJA BRODA.....	229
21. Propulzori – brodska kretna sredstva.....	229
21.1. Opšta razmatranja.....	229
21.2. Brodski točak.....	230
21.2.1. Pojava kliženja ("slipa") kod broskog točka	231
21.2.2. Tehničko-eksploatacione osobenosti broskog točka	233
21.3. Brodski propeler (vijak, elisa).....	234
21.3.1. Pojava kliženja ("slipa") kod broskog propelera	237
21.3.2. Kavitacija	238
21.3.3. Tehničko-eksploatacione osobenosti broskog propelera.....	239
21.3.4. Mogućnosti povećanja stepena iskorišćenja propelera.....	239
21.3.4.1. Kortova sapnica (truba).....	240
21.3.4.2. Primena tunela.....	240
21.3.4.3. Ugradnja Kortove sapnice u tunelu	241
21.4. Propeler s promenljivim korakom	241
21.5. Fojt-Šnajderov propeler.....	242
22. Teorija kretanja brodskih sastava	245
22.1. Sistem tegljenja	245
22.1.1. Dinamička jednačina kretanja tegljenih sastava.....	245
22.1.1.1. Opšta dinamička jednačina kretanja tegljenih sastava	246
22.1.1.2. Dinamička jednačina pri jednolikom kretanju tegljenih sastava.....	247
22.1.1.3. Dinamička jednačina kretanja broda tegljača u tzv. "slobodnoj vožnji" (bez sastava tegljenica)	247
22.1.1.4. Dinamička jednačina kretanja broda tegljača pri tzv. "probi u mestu"	247
22.1.2. Određivanje vučne sile (P_v) broda tegljača	248
22.1.3. Efekat vučne sile	252
22.1.4. Vučni dijagram.....	253
22.2. Sistem potiskivanja.....	254
22.2.1. Dinamička jednačina kretanja potiskivanih sklopova	254
22.2.2. Određivanje potisne sile (P_{pot}) broda-potiskivača	256
23. Stepeni korisnosti brodske propulzije i brodskih pogonskih postrojenja.....	256
VII SASTAV I OPIS PRIVREDNIH BRODOVA.....	261
24. Uvodna razmatranja	261
25. Podela brodova.....	261
26. Glavni predstavnici privredne flote	265
26.1. Morski brodovi.....	265

26.1.1. Putnički brodovi	265
26.1.1.1. Brzi putnički prekookeanski brodovi.....	265
26.1.1.2. Putnički brodovi velike obalne plovidbe	266
26.1.1.3. Putnički brodovi male obalne plovidbe	266
26.1.1.4. Putnički brodovi mesne (lokalne) plovidbe	267
26.1.2. Putničko-teretni brodovi.....	267
26.1.3. Teretno-putnički brodovi.....	267
26.1.4. Teretni brodovi.....	268
26.1.4.1. Brodovi za prevoz suvog tereta.....	268
26.1.4.2. Brodovi za prevoz tečnog tereta	270
26.1.4.3. Brodovi za prevoz posebnih tereta	272
26.1.4.3.1. Kontejnerski brodovi (brodovi za prevoz kontejnera)	272
26.1.4.3.2. Ro-Ro brodovi.....	275
26.1.4.3.2.1. Malotonažni Ro-Ro brodovi.....	276
26.1.4.3.2.2. Velikotonažni Ro-Ro brodovi	276
26.1.4.3.3. Brodovi za prevoženje gasova.....	277
26.1.4.3.4. Brodovi za prevoženje kiselina	278
26.1.4.4. Brodovi za prevoz više vrsta tereta.....	278
26.1.4.4.1. Brodovi za prevoz rasutih i tečnih tereta (OO-brodovi).....	278
26.1.4.4.2. Brodovi za prevoz rude, rasutog i tečnog tereta (OBO – brodovi)	279
26.1.5. Brodovi za posebne sisteme prevoženja.....	279
26.1.5.1. Laš – sistem prevoženja.....	280
26.1.5.2. Sibi – sistem prevoženja	281
26.1.5.3. Bakat – sistem prevoženja	282
26.1.5.4. Micu – sistem prevoženja	283
26.1.6. Brodovi prenosnici ("trajekti").....	283
26.1.7. Ribarski brodovi.....	284
26.2. Brodovi unutrašnje plovidbe	284
26.2.1. Rečni putnički brodovi	285
26.2.2. Rečni teretni brodovi.....	287
26.2.2.1. Rečni motorni teretni rodovi (samohodni motorni teretnjaci).....	288
26.2.2.2. Teretnjaci bez sopstvenog pogona (nesamohodni teretnjaci)	289
26.2.2.2.1. Tegljeni teretnjaci (tegljenice).....	290
26.2.2.2.2. Potiskivani teretnjaci (potisnice)	291
26.2.2.3. Rečni motorni tegljači (remorkerir).....	292
26.2.2.4. Rečni motorni potiskivači.....	292
26.3. Rečno – morski brodovi	293
26.4. Lebdeća plovila	293

26.5. Hidrokrilni brodovi.....	294
26.6. Tehnički brodovi	295
26.6.1. Bageri.....	295
26.6.2. Ploveće dizalice.....	295
26.6.3. Ploveći elevatori.....	296
26.6.4. Brodovi polagači kablova.....	296
26.6.5. Ploveći maljevi.....	296
26.6.6. Ronilački brodovi.....	297
26.7. Brodovi za posebne svrhe.....	297
26.7.1. Morski tegljači (Remorkeri).....	297
26.7.2. Vatrogasni brodovi.....	297
26.7.3. Brodovi – ledolomci.....	298
26.7.4. Naučno-istraživački brodovi	298
26.7.5. Brodovi – svetionici	298
27. Crteži privrednih brodova.....	299
PRILOZI.....	319
PRILOG I: Pregled međunarodnog sistema jedinica fizičkih veličina (SI) najčešće primenjivanih u brodarstvu	319
Prilog II: Upotrebjene oznake	322
Prilog III: Literatura.....	330
BELEŠKA O AUTORIMA.....	337